

Sygn. akt IV CSK 396/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Maria Szulc

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B. K.

przeciwko M. K.

o usunięcie niezgodności pomiędzy stanem prawnym nieruchomości ujawnionym

w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 21 marca 2014 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w O.

z dnia 12 grudnia 2012 r.

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka B. K. wniosła pozew o usunięcie niezgodności treści księgi wieczystej prowadzonej dla spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nr 29 położonego w O. przy ul. P. 6 z rzeczywistym stanem prawnym przez wpisanie w dziale drugim w miejsce pozwanego M. K. - małżonków B. K. i M. K. na prawach wspólności ustawowej małżeńskiej. Wyrokiem z dnia 16 maja 2012 r. Sąd Rejonowy w O. uwzględnił powództwo, orzekając o usunięciu niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej nr ...77203/4 a rzeczywistym stanem prawnym zgodnie z żądaniem powódki. Sąd ustalił, że prawo do lokalu zostało zakupione przez pozwanego w czasie trwania małżeństwa stron, w dniu 14 lipca 2003 r. W akcie notarialnym kupna powódka potwierdziła oświadczenie pozwanego, że prawo nabywane jest za fundusze nie należące do wspólności ustawowej małżeńskiej, jednak w rzeczywistości środki na zakup prawa do lokalu pochodziły z majątku wspólnego. Sąd ocenił, że w świetle art. 31 § 1 k.r.o. uzasadnione jest zastosowanie domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.), iż przedmioty nabyte w czasie obowiązywania wspólności małżeńskiej zostały sfinansowane z majątku dorobkowego i weszły do wspólności majątkowej, natomiast nabycie z majątku odrębnego musiałyby wynikać nie tylko z oświadczenia dokonującego transakcji, ale również z całokształtu okoliczności. Pozwany nie udowodnił, jednak, że mieszkanie zakupił za środki darowane przez rodziców. Oświadczenie powódki zawarte w akcie notarialnym Sąd zakwalifikował jako oświadczenie wiedzy, które nie miało decydującego znaczenia dla ustalenia, czy prawo zostało nabyte do majątku wspólnego.

Sąd Okręgowy w O., rozpoznający sprawę na skutek apelacji pozwanego apelację tę oddalił wyrokiem z dnia 12 grudnia 2012 r., akceptując ustalenia faktyczne i wnioski prawne Sądu pierwszej instancji. W apelacji zgłoszone zostały dwa wnioski dowodowe o przesłuchanie świadków, które Sąd Okręgowy oddalił, a następnie postanowił jeden z tych dowodów przeprowadzić z urzędu. Na następnej rozprawie postanowienie dowodowe zostało uchylone. W piśmie procesowym z dnia 3 grudnia 2012 r. powódka wniosła o przeprowadzenie dowodu z dokumentu - wyroku orzekającego rozwód stron i wskazała na potrzebę zmiany

rozstrzygnięcia poprzez wpisanie stron jako współwłaścicieli praw do lokalu po połowie. Powołała się na dopuszczalność dokonania tego rodzaju zmiany powództwa.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego, opierając ją na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzucił niewłaściwe zastosowanie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.). Naruszenie przepisów postępowania objął zarzutami uchybienia przez Sąd art. 316 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., jak również naruszenie art. 240 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 246 k.p.c. w zw. 74 k.c. w zw. art 75 § 1 k.c. (w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej w 2003 r., Dz. U. Nr 49, poz. 408) i art. 233 § 1 k.p.c.

We wnioskach domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenia, co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania; ewentualnie o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ramach zarzutów procesowych skarżący kwestionuje przede wszystkim konstrukcyjną prawidłowość uzasadnienia wskazując na niezamieszczenie w jego treści wyczerpujących wyjaśnień w zakresie przyczyn zmiany postanowienia dowodowego wydanego w postępowaniu apelacyjnym oraz stanowiska Sądu Okręgowego co do znaczenia niespornego faktu, że między stronami został prawomocnie orzeczony rozwód, a powódka dokonała zmiany zgłoszonego żądania domagając się uzgodnienia treści księgi wieczystej przez wpisanie stron jako współwłaścicieli po ½ części. Zarzuty te są uzasadnione, ponieważ ani czynności związane z postępowaniem dowodowym, podjęte przez Sąd Okręgowy, który z urzędu postanowił przeprowadzić dowód z zeznań świadka - notariusza, przed którym została zawarta umowa sprzedaży, jak i późniejsze uchylenie tego postanowienia dowodowego nie zostały ujęte w motywach rozstrzygnięcia. W tym

zakresie Sąd podejmował aktywność z urzędu, bez wyjaśnienia motywów, którymi się kierował, trudno więc ustalić czy i jakie znaczenie jego czynności mogły wywrzeć na rozstrzygnięcie sprawy. Z kolei fakt złożenia przez powódkę w postępowaniu apelacyjnym pisma procesowego zawierającego zmianę żądania został wprawdzie odnotowany w uzasadnieniu, jednak przedstawione rozumowanie trudno poddać ocenie, skoro Sąd Okręgowy brak podstaw do uwzględnienia jej stanowiska wiązał z faktem dokonania zmiany żądania pozwu na etapie postępowania apelacyjnego w sytuacji kiedy apelację wniosła strona przeciwna, żądająca oddalenia powództwa w całości, a przed Sądem Rejonowym „nie odebrano od stron żadnych oświadczeń, tym bardziej nie czyniąc ustaleń i nie rekonstruując obowiązujących domniemań”. Tak sformułowane uzasadnienie nie wskazuje nawet czego dotyczyła zmiana żądania, a zawarte w nim odwołania do zaniechań Sądu Rejonowego są całkowicie niezrozumiałe. Tego rodzaju uchybienia wymaganiom odpowiednio stosowanego art. 328 § 2 k.p.c. (w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.) uniemożliwiają odtworzenie rozumowania Sądu Okręgowego, a w rezultacie poddanie ocenie jego prawidłowości.

Nie można natomiast uwzględnić zarzutu, że przeprowadzona przez Sąd Okręgowy kontrola kryteriów wartościowania dowodów przyjętych przez Sąd Rejonowy opierała się na założeniach sprzecznych z zaleceniami art. 233 § 1 k.p.c. Przede wszystkim zarzuty dotyczące oceny dowodów wyłączone zostały z zakresu zarzutów kasacyjnych (art. 398³ § 3 k.p.c.). Wprawdzie wyłączenie to należy interpretować ściśle, jednak kwestionowanie wniosków wysnutych m. in. przy uwzględnieniu obowiązków formalnych związanych z zawieraniem umów i ich skutków dowodowych mieści się w granicach wyłączenia, dotyczy bowiem wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego.

Wobec braku ustaleń w zakresie podstaw faktycznych zmienionego roszczenia, zgłoszonego przez powódkę w ramach wykorzystania możliwości przewidzianej w art. 383 k.p.c., ogólnie tylko stwierdzić można, że przewidziana w tym przepisie zmiana powództwa ma na celu zapobieżenie niebezpieczeństwu rozstrzygnięcia w postępowaniu apelacyjnym o żądaniu, które utraciło już aktualność i zapewnić powinna udzielenie powodowi ochrony adekwatnej do stanu istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy apelacyjnej. Uprawnienie do dokonania

zmiany żądania uzależnione jest od wystąpienia zmiany okoliczności. Zmiana żądania polegać może na domaganiu się zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu. Zmiana żądania zgłoszonego w sprawie o uzgodnienie stanu ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym - w wypadku kiedy jest wynikiem zmiany rodzaju współprawnienia - może więc polegać na żądaniu, aby ujawniony został aktualny rodzaj praw do nieruchomości.

W rezultacie uzasadniony okazał się więc wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z treści art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 108 § 2 k.p.c.